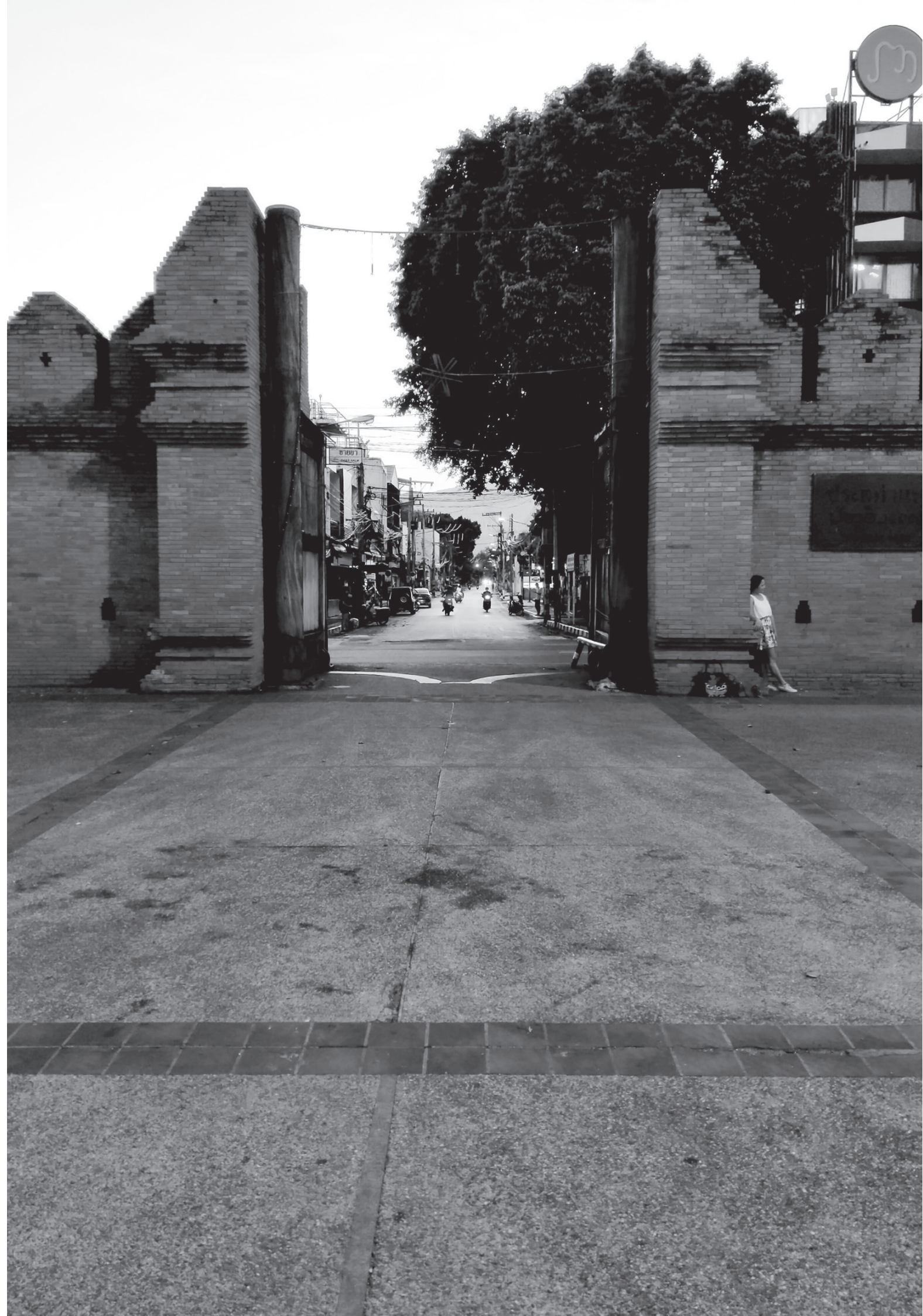

เมืองเชียงใหม่กับโลกาภิวัตน์ที่หลากหลาย¹

Chiangmai City and the Diverse Globalizations

ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์

Priote Kongtaweesak

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences,
Chiang Mai University, Chiang Mai 50200 Thailand

*Corresponding author E-mail: yyongsri@gmail.com

(Received: March 2, 2020 / Revised: May 19, 2020 / Accepted: May 26, 2020)

บทคัดย่อ

โลกาภิวัตน์ได้เข้ามายังเมืองเชียงใหม่และดินแดนล้านนาตั้งแต่ยุคอาณานิคม แต่โลกาภิวัตน์ในล้านนาช่วงนั้นเป็นของชนชั้นสูง คหบดี พ่อค้าวานิชผู้มั่งคั่งที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวตะวันตก แต่ปัจจุบันโลกาภิวัตน์กลับแผ่ตัวเข้ามาถึงครัวเรือนของสามัญชนอย่างกว้างขวาง ชีวิตประจำวันของชาวล้านนาสามัญในทุกวันนี้กำลังถูกจัดระเบียบและวางโครงสร้างความสัมพันธ์ให้ใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล เนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านล้านนาบริโภคกันอยู่อย่างคุ้นเคยในชีวิตประจำวันก็เป็นข่าวสารแบบดิจิทัลที่คัดสรรจัดส่งมาให้ถึงในมือในทุกวินาที งานชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า ยุคดิจิทัลได้ทำให้ชาวล้านนาทุกชนชั้นชาติพันธุ์ ฐานะอาชีพ ระดับการศึกษา วัย และเพศสภาพสามารถเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์กันอย่างถ้วนหน้า แต่เป็นไปในรูปแบบและระดับอัตราที่

แตกต่างกันไป เป็นผลให้คนแต่ละกลุ่มแต่ละคนในล้านนามีมุมมองและมีปฏิกิริยาต่อโลกาภิวัตน์อย่างแตกต่างกันไป

คำสำคัญ: เชียงใหม่, ล้านนา, โลกาภิวัตน์, ดิจิทัล

Abstract

Globalization has entered Chiang Mai and the Lanna region since the colonial era, but globalization in the Lanna region at that time belonged to the upper classes, the wealthy merchants and the wealthy merchants who had contact with Westerners. Today, globalization has spread widely among ordinary people in Lanna. The daily life of these Lanna people is reorganized and reorganized by digital technology in particular in the context of globalization. This work aims to show that the digital age has brought the people of Lanna of all classes, all ethnic groups, all professions, all levels of education, all ages and all genders to come into contact with globalization in different levels and forms. In other words, each group has different perspectives and reactions to globalization.

Keywords: Chiang Mai, Lanna region, Globalization, Digital

ปัจจุบัน ระบบทุนนิยมและวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่ผูกพันอยู่กับการบริโภคนิยมอย่างเข้มข้นได้ทำให้ดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ต้องก้าวเข้ามาอยู่ในกระแสของโลกาภิวัตน์ โลกาภิวัตน์ได้นำนวัตกรรม ความทันสมัยตลอดจนผลกระทบมากมาย ทั้งในระดับโครงสร้างสังคมและวิถีชีวิต จิตสำนึกของปัจเจกบุคคลมาสู่ดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ โดยลำเลียงส่งมาให้ในรูปของ “ชีวิตประจำวัน” ที่ต้องเปลี่ยนไป บริบททางสังคมและชีวิตประจำวันอันใหม่ ได้ทำให้เนื้อหาของความเป็นล้านนาและเนื้อเมือง (urban content) ของเมืองเชียงใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความเปลี่ยนแปลงนี้กำลังบอกกล่าวเรื่องราวใดให้กับชาวล้านนาและชาวเมืองเชียงใหม่ ผู้กำลังใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ที่เป็นส่วนผสมระหว่าง 1) โลกทางสังคม (social world) ที่กำลังถูกปรับโครงสร้างใหม่ครั้งใหญ่โดยโลกาภิวัตน์กับ 2) โลกเฉพาะตัว (individual milieu) ที่ปัจเจกแต่ละบุคคลสร้างขึ้นตามแนวของตนอย่างหลากหลาย

ล้านนามาหมายถึงดินแดนที่มีที่นามากมาย ประมาณนับได้เป็นจำนวนล้าน ดินแดนล้านนามีอาณาเขตทางทิศใต้จรดกับอาณาจักรสุโขทัย ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำสาละวินติดต่อกับรัฐฉาน ทิศตะวันออกจรดกับแม่น้ำโขงติดต่อกับอาณาจักรล้านช้าง (ดินแดนที่มีช้างมากมาย) ทิศเหนือจรดเมืองเชียงรุ่ง

ดินแดนสำคัญของล้านนาอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วยเมืองใหญ่น้อย แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มเมืองล้านนาตะวันตกซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่มีเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา กลุ่มเมืองล้านนาด้านตะวันออกมีเมืองแพร่ น่าน

ในปัจจุบันดินแดนล้านนามาหมายถึงดินแดนแปดจังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ศูนย์กลางสำคัญของดินแดนล้านนาคือเชียงใหม่ซึ่งมีอายุกว่า 700 ปี (สร้อยดี อ่องสกุล, 2553: 25-29)

เมืองที่เป็นศูนย์กลางสำคัญของอาณาจักรล้านนาแห่งนี้ ปัจจุบันคือ อาณาบริเวณที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์อย่างชัดเจนและเข้มข้น

มากกว่าอาณาบริเวณอื่นใดในเขตล้านนาด้วยกัน ตำแหน่งศูนย์กลางของอาณาจักรทำให้เมืองเชียงใหม่กลายมาเป็นอาณาบริเวณที่มากไปด้วยโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็โลกาภิวัตน์ที่ปรากฏตัวขึ้นมาในเชิงกายภาพหรือโลกาภิวัตน์ที่ปรากฏตัวขึ้นมาในรูปของวิถีชีวิต

ดินแดนล้านนาเป็นคำที่มีความหมายและขอบเขตกว้างขวาง ทุกตารางนิ้วของดินแดนล้านนาในปัจจุบันล้วนต้องสัมผัสสัมพันธ์อยู่กับโลกาภิวัตน์ แต่จะมากหรือน้อยแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของแต่ละที่ การกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างล้านนากับโลกาภิวัตน์ในลักษณะภาพรวมนับเป็นเรื่องยากเพราะแต่ละที่ต่างก็มีบริบททางภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ รวมทั้งสังคมที่แตกต่างกันไป ในบทความชิ้นนี้จึงจะเป็นการนำเสนอเนื้อหาที่เน้นเฉพาะความเปลี่ยนแปลงในเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ที่โลกาภิวัตน์ไหลซัดเข้ามามากกว่าที่อื่นใดในเขตภาคเหนือตอนบน

โลกาภิวัตน์กับล้านนา

ความหมายของโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่มิพลวัต ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้นิยามและนิยามขึ้นมาเพื่อจะนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ใด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้คำนิยามไว้ว่า โลกาภิวัตน์หมายถึง “การแพร่กระจายไปทั่วโลก การที่ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใดสามารถรับรู้ สัมพันธ์ หรือรับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ซึ่งเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ปัจจุบันดินแดนล้านนาและศูนย์กลางของล้านนาซึ่งก็คือเมืองเชียงใหม่ รวมถึงผู้คนจำนวนมหาศาลที่อยู่อาศัยในดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ได้ถูกระบบทุนนิยมที่ปรากฏตัวขึ้นมาในรูปของเทคโนโลยีสมัยใหม่ โครงข่ายการสื่อสารแบบไร้พรมแดน และวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับการบริโภคนิยมอย่างเข้มข้นชักพาให้เข้ามาเกี่ยวพันกับโลกาภิวัตน์มากขึ้นทุกขณะ จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ดี ผู้คนในดินแดนล้านนาแห่งนี้ โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยใช้ชีวิตอยู่ในเขตเมืองใหญ่เช่นนครเชียงใหม่ ส่วนใหญ่กำลังมี

ชีวิตอยู่กับการเข้าถึงโลก การเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลกที่ไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใดของโลกก็สามารถเข้ามาสัมผัส สัมพันธ์ รับรู้ เสพ รวมทั้งมีส่วนได้ส่วนเสีย กับปรากฏการณ์ทางสังคมที่แพร่กระจายตัวไปทั่วโลก อาทิเช่น ในรูปของกระแส แฟชั่น กระแสการบริโภค กระแสข่าวสาร ความคิด นวัตกรรม ความบันเทิง หรือ แม้แต่การทำธุรกิจธุรกรรมแบบข้ามชาติ

ล้านนาในทุกวันนี้ไม่ใช่ล้านนาแบบเดิม เมืองเชียงใหม่ในทุกวันนี้ก็ไม่ใช่เมือง เชียงใหม่ในแบบที่พญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายได้สร้างไว้ แต่เป็น เมืองเชียงใหม่ที่เต็มไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นเมืองเชียงใหม่ที่มากไปด้วยความ เป็นสมัยใหม่ มากไปด้วยผู้คนจากนานาสารทิศที่มีชีวิตผูกพันอยู่กับกระแสโลก มากกว่าความเป็นท้องถิ่น

คำว่า “โลกาภิวัตน์” เกิดขึ้นจากการสนธิระหว่างคำว่า “โลก” กับ “อภีวัตน์” ซึ่งแปลว่า การแผ่ถึง การเข้าถึง การเอาชนะ คำว่าโลกาภิวัตน์จึงมีความหมายใน ภาษาไทยว่า การแผ่ถึงกันทั่วโลก การเข้าถึงโลก การเอาชนะโลก (สำนักงาน ราชบัณฑิตยสภา, 2537) ล้านนาในทุกวันนี้ เมืองเชียงใหม่ในทุกวันนี้ เป็นล้านนา และเมืองเชียงใหม่ที่เข้าถึงโลก แผ่ตัวไปทั่วโลกได้ ขณะเดียวกันสังคมโลกทั้งใบ ก็สามารถจะเข้าถึงล้านนาและเมืองเชียงใหม่ได้อย่างไม่ยากเย็นเช่นกัน

อาณาบริเวณของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ขยายตัวเติบโตใหญ่มาจนถึง ระดับโลกของดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ทุกวันนี้ ได้นำความเปลี่ยนแปลง แบบใดมาให้กับตัวเมืองและแดนดินถิ่นนี้ นี่คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการนำเสนอขึ้นมา เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนล้านนา โดยเฉพาะเมือง เชียงใหม่กับโลกาภิวัตน์

แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องราวของความสัมพันธ์ระหว่างล้านนากับโลกาภิวัตน์ เราควรตระหนักรู้เป็นเบื้องต้นก่อนว่าคำว่า “โลกาภิวัตน์” ที่เข้ามาสู่ดินแดนล้านนา และเมืองเชียงใหม่ได้มีเนื้อหาและความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในช่วงต้น ที่สังคมล้านนาได้เริ่มถูกดึงเข้ามาสัมผัสกับโลกาภิวัตน์ในยุคการค้าอาณานิคมของ มหาอำนาจตะวันตก ช่วงนั้นโลกาภิวัตน์มีความหมายเท่ากับคำว่า การทำสังคม

ให้กลายเป็นแบบตะวันตก (Westernization) หรือเป็นกระบวนการระดับโลกของ บรรดาชาติมหาอำนาจตะวันตกที่พยายามจะสร้างจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม แบบตะวันตกให้เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งชาติตะวันตกมองว่าเป็นดินแดนที่ ล้าหลังกว่าตน (Holton, 2011: 191) โดยดินแดนล้านนาในยุคการค้าอาณานิคม ก็ได้กลายมาเป็นเป้าหมายหนึ่งสำหรับการค้นหาทรัพยากรธรรมชาติของ มหาอำนาจตะวันตก แต่ในปัจจุบันความหมายทำนองนี้ของโลกาภิวัตน์ในดินแดน ล้านนาลับถูกทำลาย โลกาภิวัตน์ที่ปรากฏตัวขึ้นมาในดินแดนล้านนาและเมือง เชียงใหม่ในทุกวันนี้ โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์ทางด้านวัฒนธรรมนั้นไม่ได้มีเนื้อหาที่ สะท้อนให้เห็นถึงการกลายเป็นวัฒนธรรมที่เป็นหนึ่งเดียวกันกับมาตรฐานของ ชาติตะวันตก (cultural homogenization) เสมอไป แต่ยังมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็น ถึงการลดลงของความนิยมในตะวันตก (decreased Westernization) (Murray, 2006: 84-85) ปะปนอยู่ด้วย

การเข้ามาของโลกาภิวัตน์ในดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่

คำว่า “โลกาภิวัตน์” ปรากฏขึ้นมาในแวดวงวิชาการและชีวิตประจำวันของ ผู้คนได้ไม่นานนัก คำว่าโลกาภิวัตน์ (globalization) ได้ปรากฏตัวขึ้นมาในภาษาอังกฤษเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ถัดจากนั้นสองปีคำนี้ได้ถูกนำไป บรรจุลงในพจนานุกรม (Scholte, 2005: 50-51) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 1980 (พ.ศ. 2523) โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่กลางทศวรรษเป็นต้นมา คำว่าโลกาภิวัตน์ก็ได้ เริ่มกลายมาเป็นคำที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากขึ้นทั่วโลก โดยในตอนนั้นนิยมใช้ กันในแวดวงวิชาการและวงการธุรกิจ

หากเทียบเวลาย้อนกลับมาที่เมืองเชียงใหม่ จะพบว่าช่วงเวลาที่คำว่า โลกาภิวัตน์ถูกนักวิชาการนำมาใช้วาดบรรยายความเปลี่ยนแปลงเป็นไปของ สังคมโลกในรูปแบบใหม่ เป็นช่วงเวลาก่อนหน้าที่เมืองเชียงใหม่จะจัดงานสมโภช การมีอายุครบ 700 ปี ในปี พ.ศ. 2539 หมายความว่าศูนย์กลางของอาณาจักร

ล้านนาหรือเมืองเชียงใหม่ที่พญามังรายทรงสร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 1839 นั้นเป็นเมืองที่มีอายุยืนยาว (แม้จะถูกพม่าสมัยราชวงศ์ตองอูนำโดยพระเจ้าบุเรงนองและกษัตริย์องค์อื่นเข้ายึดครองได้เป็นเวลา 216 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2101 ถึง พ.ศ. 2317, สมโชติ อ๋องสกุล, 2559: 67; ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2540: 18-19) จนสามารถก้าวเข้ามาสู่ยุคโลกาภิวัตน์ได้

ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้เคยให้ข้อสังเกตไว้ว่า เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996) เมืองเชียงใหม่เฉลิมฉลองวันเกิดครบรอบ 700 ปี เป็นการฉลองวันเกิดในยุคที่โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และเป็นช่วงเวลาที่ยีกเพียงสี่ปีสังคมโลกก็จะเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 21 หรือปี ค.ศ. 2000 ในขณะที่มีอายุครบ 700 ปี เมืองเชียงใหม่ได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญเป็นอันดับสองของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร เป็นเอกนครศูนย์กลางความเจริญในทุกด้านของภาคเหนือ และเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2543: 37-58)

คำว่าจังหวัด เมืองอันดับสอง เอกนครระดับภาคที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทุกด้าน คือคำที่สะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยของโลกาภิวัตน์ในเมืองศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาที่ปรากฏตัวออกมาในมิติการเมืองในรูปของการทำให้กลายมาเป็นแบบตะวันตก เพื่อทำให้สังคมล้านนาดูมีความเป็นสมัยใหม่ (modernity) ในแง่การบริหารจัดการการปกครองและง่ายต่อการปกครองของกรุงเทพมหานคร

ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ทำให้เกิดการยกเลิกการปกครองแบบมณฑล และกำหนดให้เชียงใหม่เป็นจังหวัดหนึ่งของไทย คือ ปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในรูปของการบริหารการปกครองตามแบบตะวันตก ที่มีรัฐบาลกลางจากกรุงเทพมหานครเป็นผู้นำเข้ามา หากมองแบบผิวเผินจะพบว่าการที่เชียงใหม่ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีเป็นเมืองหลวงของรัฐบาลล้านนาอันเป็นรัฐอิสระมาประมาณ 262 ปี (พ.ศ. 1839-2101) เป็นเมืองขึ้นของพม่ามา 216 ปี (พ.ศ. 2101-2317) เป็นเมืองขึ้นของธนบุรี รัตนโกสินทร์ 100 ปี (พ.ศ. 2317-2417) ได้ค่อยๆ ถูกสยามแทรกซึมเข้ามายึดครองเอาเป็นส่วนหนึ่งของตนจนสำเร็จ ส่งผลให้เชียงใหม่ต้องกลายมาเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2476 นั้นเป็นปรากฏการณ์ระดับท้องถิ่นหรือเป็นเรื่องของการเมืองในระดับชาติ เพราะรัฐสยามในขณะนั้นต้องการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับตนเอง ทั้งด้านการเมือง (เพิ่มดินแดนให้กับสยาม) และด้านเศรษฐกิจ (เพิ่มทรัพยากรธรรมชาติและรายได้จำนวนมหาศาลจากการให้สัมปทานไม้สักในเชียงใหม่ให้แก่รัฐบาลกรุงเทพมหานคร) แต่อันที่จริงแล้วเราจะพบว่าปรากฏการณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองที่โยงใยอยู่กับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีลักษณะข้ามทวีปด้วย

พ.ศ. 2383 ชาวพม่าเริ่มเข้ามาตัดไม้ในเขตเชียงใหม่ ต่อจากนั้นจำนวนคนในบังคับอังกฤษและคนอังกฤษที่เข้ามาตัดไม้ในเขตเชียงใหม่ก็มีมากขึ้นเป็นลำดับ

พ.ศ. 2429 อังกฤษเข้ายึดครองพม่าทั้งประเทศ

พ.ศ. 2435 อังกฤษเข้ายึดครองหัวเมืองคนไต (ไทใหญ่) และหัวเมืองกะเหรี่ยงบริเวณฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงรวมทั้งหมด 13 หัวเมือง เป็นการแย่งยึดพื้นที่ไปจากเชียงใหม่โดยอ้างว่าบริเวณดังกล่าวเคยเป็นของพม่าในอดีต

พ.ศ. 2436 ฝรั่งเศสเข้ายึดครองฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงรวมทั้งเมืองสิงห์ที่อังกฤษยกให้กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2435

พ.ศ. 2438 กรุงเทพฯ ต้องยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง (เขตติดน่าน) ให้แก่ฝรั่งเศส

การแผ่ตัวเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตกคืออังกฤษกับฝรั่งเศสคือเงื่อนไขทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำให้เชียงใหม่ค่อยๆ ถูกดึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสยาม เมื่อพิจารณาว่ารัฐบาลกรุงเทพฯ ต้องสูญเสียรายได้มหาศาลจากการยกเลิกการค้าต่างประเทศโดยพระคลังข้างที่ การโอนรายได้จำนวนมหาศาลจากการให้สัมปทานไม้สักในเชียงใหม่มาให้แก่รัฐบาลกรุงเทพฯ หลังจากเชียงใหม่สูญเสียฐานะเมืองขึ้นจึงสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกรุงเทพฯ เป็นอย่างดี เพราะเมื่อรัฐบาลกรุงเทพฯ สามารถดูดซับเอาทรัพยากรไปจากท้องถิ่น

ได้มากขึ้น ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของตนก็จะยิ่งเพิ่มมากขึ้น (ธเนศวร เจริญเมือง, 2540: 15-23)

การถูกดึงเข้ามาสู่ระบอบการปกครองของไทยในฐานะจังหวัดของเชียงใหม่เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของพลังอำนาจเศรษฐกิจการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น (เชียงใหม่กับกรุงเทพมหานคร) และระดับข้ามท้องถิ่นจากแดนไกล (เชียงใหม่ กรุงเทพมหานครกับชาติมหาอำนาจตะวันตก) ในความเป็นจังหวัดเชียงใหม่หรือกระบวนการทำให้เชียงใหม่กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของไทยจึงมีความเป็นระดับโลก ซึ่งก็คือลัทธิจักรวรรดินิยมแทรกซึมอยู่ภายในเนื้อหาแล้วตั้งแต่ต้น

อันที่จริงโลกาภิวัตน์ได้แผ่ตัวมาถึงดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ ก่อนหน้าที่เชียงใหม่จะถูกรวมเข้ามาเป็นจังหวัดหนึ่งของไทยเสียอีก

โลกาภิวัตน์แผ่ตัวเข้ามาถึงเชียงใหม่ตั้งแต่ในยุคการล่าอาณานิคม (colonialism) ของบรรดาประเทศมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษกับฝรั่งเศส ที่ต้องการฉกฉวยเอาทรัพยากรธรรมชาติจากทั่วโลกไปเป็นเสบียงป้อนให้กับ การปฏิวัติอุตสาหกรรมในประเทศของตน

หากมองว่าโลกาภิวัตน์หมายถึงการแพร่กระจายไปทั่วโลก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ของอะไรบางอย่างที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบแผ่ตัวข้ามไปทั่วโลก (transplanetary relations) (Scholte, 2005: 88) โลกาภิวัตน์ตามความหมายนี้มีในประวัติศาสตร์ของมนุษย์มานานแล้ว แต่ช่วงเวลาที่เราริเริ่มจะให้เห็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมแบบข้ามพรมแดนมาจากแดนไกลได้อย่างเป็นระบบก็คือ ยุคการออกล่าอาณานิคมของบรรดาชาติตะวันตก อันได้แก่ โปรตุเกส ดัตช์ สเปน อังกฤษ ฝรั่งเศส และอเมริกา

โลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในยุคการล่าอาณานิคมสามารถถูกมองได้ว่าเป็นการแผ่ตัวเข้าครอบงำเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาติตะวันตก ที่มีต่อดินแดนส่วนอื่นๆ ของโลกที่ไม่ใช่ตะวันตก ซึ่งการครอบงำนี้มีความหมายว่าจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างบรรดาประเทศและภูมิภาคที่ยากจนกับร่ำรวย

อย่างถาวร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็พลอยถูกทำลายให้เสื่อมโทรมลงไปด้วย (Holton, 2011: 2)

เมื่อลัทธิล่าอาณานิคมแผ่ตัวเข้ามายังทวีปเอเชีย มหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศสส่งเสริมให้บริษัทการค้าของรัฐบาลตนเข้าแย่งชิงและยึดครองตลาดแห่งใหม่ในเอเชีย หลังจากที่มีบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษสามารถยึดครองอินเดียได้แล้ว อังกฤษก็มีเรื่องขัดแย้งกับพม่าจนต้องทำสงครามถึงสามครั้ง ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2366-2368 ครั้งที่สองเมื่อ พ.ศ. 2395-2396 พม่าต้องเสียอย่างกุ่มและมณฑลหงสาวดี ครั้งที่สามเมื่อ พ.ศ. 2428 พม่าต้องเสียเอกราช ถูกรวมเข้ากับเขตปกครองอินเดียของอังกฤษ หลังจากชนะพม่าครั้งแรกแล้วอังกฤษได้ทำสงครามฝิ่นกับจีนในปี พ.ศ. 2382-2385 ทำให้จีนพ่ายแพ้และต้องยอมเปิดเมืองท่าห้าแห่งต้องยกเกาะฮ่องกงให้อังกฤษเช่า และเสียค่าปฏิกรรมสงครามจำนวนมาก

ทั้งพม่าและจีนล้วนเป็นอาณานิกรใหญ่ในทวีปเอเชีย แต่มหาอำนาจตะวันตกก็มีชัย พ.ศ. 2398 สยามในรัชกาลที่ 4 ได้ยอมลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง

หลังจากนั้นประเทศต่างๆ ในยุโรปและสหรัฐอเมริกาทยอยเข้ามาขอให้ไทยทำสัญญาแบบเดียวกัน ซึ่งเป็นสนธิสัญญาไม่เสมอภาค มหาอำนาจตะวันตกสามารถเข้ามาทำการค้าได้อย่างมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต เป็นผลให้มีบริษัทการค้าของชาวต่างประเทศ อาทิเช่น บริษัทบอร์เนียวจำกัด บริษัทสกอตแลนด์กัมปะนี ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2399

ความจริงมหาอำนาจตะวันตกได้เข้ามาทำการค้าและธุรกิจที่ดินแดนล้านนา ก่อนที่รัฐบาลกรุงเทพฯ จะลงนามในสัญญาเบาว์ริงด้วยซ้ำไป

พ.ศ. 2372 ตรงกับสมัยพระยาพุทธวงศ์ เจ้าหลวงองค์ที่ 4 ครองเชียงใหม่ พ่อค้าชาวอังกฤษในพม่าคือ ดร.ริชาร์ดสันได้เข้ามาติดต่อขอซื้อช้าง โค กระบือจากราษฎรในเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เนื่องจากในเมืองมอญช่วงนั้นเกิดโรคระบาดสัตว์ล้มตายเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์นี้ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3

นอกจากพ่อค้าชาวอังกฤษแล้ว คนในบังคับของอังกฤษในพม่าเช่นพม่าและมอญจากมะละแหม่งก็ได้เข้ามาทำธุรกิจป่าไม้ในเขตล้านนาตั้งแต่ พ.ศ. 2383 หลังจากที่อังกฤษสามารถยึดอย่างถาวรและมณฑลหงสาวดีจากพม่าได้ บริษัทป่าไม้ของอังกฤษ เช่น บริษัทบริติช บอร์เนียว บริษัทบอมเบย์เบอร์มา และบริษัทสยามฟอเรสต์ ซึ่งมีกิจการป่าไม้ในเขตอินเดียและหัวเมืองมอญก็ขยายกิจการเข้าสู่ดินแดนล้านนา โดยระยะแรกต้องติดต่อขอเช่าพื้นที่ในเชียงใหม่จากเจ้าหลวงเชียงใหม่ จ่ายค่าเช่าและค่าตอไม้เป็นค่าตอบแทนเจ้าของป่า

มหาอำนาจชาติอื่นที่เข้ามาทำกิจการป่าไม้เช่นฝรั่งเศสที่มาประชิดพรมแดนทางตะวันออกมีบริษัทเรมี เดอมองดินยี สหรัฐอเมริกามีบริษัทเอ อาร์ ชาร์คเกอร์ เยอรมันมีบริษัทเอมาร์ควอลด์แอนด์กัมปะนีและบริษัทพิกเดนแพคแอนด์กัมปะนี เดนมาร์กมีบริษัทฮิสต์เอเซียติก แต่ละบริษัทตั้งสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้วส่วนหนึ่งได้ขยายมาทำกิจการป่าไม้ในภาคเหนือด้วย ภายใต้โอกาสที่ได้เปรียบ กอบโกยผลประโยชน์กันไปมหาศาล

บริษัทเหล่านี้ได้ดำเนินกิจการป่าไม้ในเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน ช่วงเวลานี้ได้เกิดการไหลเข้าของคนจากภายนอก ผู้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมระลอกใหญ่ มีการก่อตัวเป็นชุมชนของกลุ่มชนที่หลากหลายเพิ่มขึ้นในพื้นที่ของเชียงใหม่และล้านนาที่สำคัญมีดังนี้

1. ชุมชนของบริษัทป่าไม้ ทั้งของบรรดาฝรั่งที่เป็นนายงานและของบรรดาคนงานที่เป็นคนในบังคับ เช่น พม่า มอญ ไทใหญ่ ยาง ขมุ แยก โดยฝรั่งมีบ้านพักในบริษัทอยู่ริมน้ำแม่ปิง วัง ยม น่าน เช่น ในเชียงใหม่บริษัทบอร์เนียวตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดเกต บริษัทบอมเบย์เบอร์มาตั้งอยู่บริเวณริมปิงซิปเปอร์สโตร์ สาขาริมปิง ในปัจจุบัน บรรดาฝรั่งในเชียงใหม่มีสโมสรสำหรับการพักผ่อนและออกกำลังกายที่เรียกว่า “ยิมคานา” (Gymkhana Club) บรรดาคนงานป่าไม้ก็อยู่ตามปางไม้ของแต่ละบริษัท

2. ชุมชนของคนในบังคับของอังกฤษจากอินเดียและพม่า เช่น ฮินดู ซิกข์ มุสลิม ไทยใหญ่ ชนกลุ่มน้อยในพม่าได้ทยอยเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนในเชียงใหม่ ระลอกใหญ่

3. ชุมชนชาวจีน ซึ่งติดต่อกับล้านนามาตั้งแต่ก่อนสร้างเมืองเชียงใหม่ ติดต่อกับเมืองเชียงใหม่มาตั้งแต่แรกสร้าง ชาวจีนที่เข้ามาเชียงใหม่ระยะแรกแบ่งเป็น สองสายคือ สายเข้ามาทางด้านเหนือตามเส้นทางการค้าเชียงใหม่เชียงรุ่ง ตาลิ ยูนนาน มักถูกเรียกกันว่า “ฮ่อ” นำกองคาราวานม้า ล่อบรรทุกสินค้าเข้ามาค้าขาย กับเชียงใหม่และภูมิภาคนี้ตั้งแต่ต้น ชุมชนจีนมุสลิมที่บ้านฮ่อถนนช้างคลานคือ ตัวอย่างหนึ่งของสายนี้ อีกสายเข้ามาทางด้านใต้ด้วยทางน้ำ เป็นชาวจีนที่เดินทาง มายังประเทศไทยโดยเรือผ่านทะเลจีนใต้เข้าสู่อ่าวไทย จากนั้นจำนวนหนึ่งได้ค่อยๆ ขึ้นมาหากินทางเหนือตามริมน้ำเจ้าพระยาผ่านอยุธยา ปากน้ำโพ ตาก ลำปาง เชียงใหม่ ชุมชนจีนย่านวัดเกตคือตัวอย่างหนึ่งของชาวจีนสายนี้

4. ชุมชนชาวคริสต์ ซึ่งเดิมทีก็ตั้งชุมชนอยู่ริมแม่น้ำปิง สังฆราชปัลเลอกัวซ์ (Bishop Pallegoix) เคยส่งมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิกมาเชียงใหม่ตั้งแต่ พ.ศ. 2387 แต่มาเริ่มมีที่ดินริมแม่น้ำปิงเมื่อ พ.ศ. 2457 โดยสังฆราชแปร์โรส (Bishop Perros) ได้ซื้อไว้ พ.ศ. 2474 จึงสร้างโบสถ์พระหฤทัย (Sacred Heart Cathedral) ขึ้นเป็น ศูนย์กลางชุมชนคาทอลิกในเชียงใหม่ พ.ศ. 2475 ได้สร้างโรงเรียนพระหฤทัย โรงเรียนเรยีนาเชลี และโรงเรียนมงฟอร์ต

ส่วนมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่ขึ้นมาเชียงใหม่รุ่นแรกคือ ศาสนาจารย์ ดาเนียล แมคกิลวารี (Daniel Mc Gilvary) และครอบครัว มาถึงเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2410 ต่อมาได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่ริมแม่น้ำปิงฝั่งตะวันออกตั้งคริสตจักร ที่หนึ่ง (The First Church of Chiang Mai) เมื่อ พ.ศ. 2411

ภายในชุมชนคริสต์โปรเตสแตนต์ในเชียงใหม่มีโรงพยาบาลมิชชัน โรงพยาบาล แมคคอร์มิค โรงพยาบาลแมคเคนรักษาผู้ป่วยโรคเรื้อน มีโบสถ์คริสตจักรที่หนึ่ง มีโรงเรียนสำหรับเด็กชายวังสิงห์คำ ต่อมาคือโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย มีโรงเรียนสำหรับเด็กหญิงคือโรงเรียนดาราวิทยาลัย มีสโมสรยิมคานา มีungskุใหญ่

อังกฤษคุ้มครองดูแล มีศาลต่างประเทศ มีบริษัทป่าไม้ มีร้านค้าของชาวตะวันตก และมีที่ฝังศพเช่นที่สุสานฝรั่งบ้านเด่น (สมโชติ อ๋องสกุล, 2559: 89-104)

แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) ได้ให้คำนิยามโลกาภิวัตน์ไว้ว่า โลกาภิวัตน์คือความเข้มข้นขึ้นของความสัมพันธ์ทางสังคมระดับโลก ซึ่งจะเชื่อมโยงเอาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ห่างไกลเข้ามาหากัน ในลักษณะที่ว่าปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นกำลังถูกกำหนดรูปร่างให้โดยบรรดาเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในที่ที่ห่างไกลออกไป (Giddens, 1990: 64) ในที่นี้หากมองว่าสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในที่ที่ห่างไกลออกไปในช่วงนั้นคือลัทธิการล่าอาณานิคม ความเปลี่ยนแปลงเป็นไปในดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่อย่างทีสมโชติได้กล่าวบรรยายไว้ทั้งหมดก็คือปรากฏการณ์ระดับท้องถิ่นที่ได้ถูกกำหนดรูปร่างให้ในระดับหนึ่งโดยลัทธิอาณานิคมของบรรดาชาติตะวันตกในขณะนั้น ซึ่งได้ค่อย ๆ หยิบยื่นเนื้อหาของความเป็นสมัยใหม่แบบตะวันตกมาให้แก่ดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่นั้น

ลัทธิอาณานิคมคือโลกาภิวัตน์รูปแบบหนึ่ง เมื่อเนื้อหาส่วนหนึ่งของโลกาภิวัตน์คือการสร้างจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม (cultural imperialism) ที่มีจารีตทางวัฒนธรรมแบบตะวันตก (cultural mores of the West) เป็นตัวแบบเพื่อนำไปใช้ในที่ที่ไม่ใช่ตะวันตก (non-Western) เพื่อให้เกิดความเจริญตามมาตรฐานสากลแบบตะวันตก (Holton, 2011: 2-3) การเกิดขึ้นของคริสต์ศาสนา การศึกษา การรักษาพยาบาล ตลอดจนจรรยาบรรณการค้าการสันตนาการตามแบบตะวันตกในดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ตามที่ได้กล่าวไปก็คือ การปรากฏตัวขึ้นมาของโลกาภิวัตน์ในช่วงต้นบนแดนดินถิ่นล้านนา

ความเป็นจังหวัด โลกาภิวัตน์กับการท่องเที่ยว

พ.ศ. 2476 มีการยกเลิกการปกครองแบบสมุหเทศาภิบาลและมณฑล เชียงใหม่ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัด มีการก่อตั้งเทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และสภาตำบลตามที่กฎหมายระบุไว้ เชียงใหม่กลายเป็นจังหวัด

ที่มีลักษณะโดดเด่นในเชิงการบริหารและการปกครอง มีความเป็นเมืองใหญ่ อันดับสองของประเทศ เป็นเมืองที่ได้รับคำชมบ่อยครั้งจากบุคคลชั้นนำของประเทศว่าเป็นเมืองที่งดงามน่าอยู่ เป็นจังหวัดแรกที่พระมหากษัตริย์ทรงสร้างที่ประทับพระราชฐานในต่างจังหวัดคือ ตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์บนดอยสุเทพในปี พ.ศ. 2505 เป็นจังหวัดนอกเมืองหลวงเพียงแห่งเดียวในช่วงปี พ.ศ. 2500-2510 ที่พระมหากษัตริย์ทรงนำพระราชอาคันตุกะจากต่างแดนมาเยือนหลายต่อหลายครั้ง เป็นจังหวัดนอกเมืองหลวงแห่งแรกที่รัฐบาลสร้างมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคคือ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2507

นอกจากนี้ ในตอนนั้นเชียงใหม่ยังเป็นที่ได้รับการโฆษณาในเรื่อง ประเพณีสงกรานต์อย่างครึกโครมว่าเป็นเทศกาลที่สนุกสนานที่สุด ก่อให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวและการส่งเสริมธุรกิจ การท่องเที่ยวนับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ธุรกิจการท่องเที่ยวในเชียงใหม่เริ่มก่อตัวและส่อเค้าว่าจะรุ่งเรือง ในปี พ.ศ. 2512 รัฐบาลได้จัดการประชุมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับนานาชาติที่เชียงใหม่ ส่งผลให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งการท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวธรรมชาติ การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและการผลิตหัตถกรรมเพื่อการท่องเที่ยวกลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับประเทศ จังหวัดเชียงใหม่จัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่รัฐใช้เพื่อสร้างรายได้ให้กับตัวเองจากการท่องเที่ยวโดยมีการนำเอาศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาทำเป็นสินค้าประกอบการท่องเที่ยว (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2540: 31-34)

นับตั้งแต่เชียงใหม่ได้รับการยกฐานะให้เป็นจังหวัด อำนาจการบริหาร การปกครองจากส่วนกลางคือปัจจัยสำคัญในการดึงโลกาภิวัตน์หรือความเป็นสากล ระดับโลกให้เข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่และดินแดนล้านนามากยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่คือสัญลักษณ์สำคัญของโลกาภิวัตน์ทางด้านการศึกษาที่ถูกประทับลงมายังดินแดนล้านนา เพื่อปลูกฝังความรู้ทางวิชาการที่เป็นมาตรฐานสากลให้กับบุตรหลานของผู้คนในภาคเหนือตอนบน

อย่างไรก็ดี โลกาภิวัตน์ที่ไหลเข้ามายังล้านนาและเมืองเชียงใหม่ก็ไม่ได้มีลักษณะของการถูกรวบงำจากเบื้องบน คือจากอำนาจของบรรดาชาติตะวันตก และจากรัฐบาลกลางกรุงเทพมหานครเสมอไป ผู้คนในล้านนาและจังหวัดเชียงใหม่ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นส่วนราชการ ภาคเอกชน ชาวบ้านร้านตลาดทั้งมวลล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการคานอำนาจและแปรรูปกระแสโลกาภิวัตน์ให้มีคุณค่า มีความหมายที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การทำมาหากิน และแดนดินถิ่นเกิดของพวกเขา

โรเบิร์ต ฮอลตัน (Robert J. Holton) เคยให้ข้อสังเกตไว้ว่า เราสามารถมองความสัมพันธ์ระหว่างโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ (ที่เกิดขึ้นจากอำนาจของระบบทุนนิยมที่ทำงานร่วมกับอำนาจการเมืองของรัฐบาล) กับวัฒนธรรมได้เป็น 3 แบบ

1) โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจที่ผลิตขึ้นมาโดยระบบทุนนิยมระดับโลกและบริษัทนานาชาติชั้นนำของโลก จะทำให้เกิดโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่ครอบงำไปทั่วโลก

2) วัฒนธรรมร่วมสมัยในทุกวันนี้ ไม่ได้ถูกรวบงำโดยตรรกะของระบบเศรษฐกิจที่มีอำนาจครอบงำไปทั่วโลกใดๆ เลย

3) วัฒนธรรมระดับโลกที่ปรากฏขึ้นมาในรูปของวัฒนธรรมข้ามชาติ (trans-national in form) ไม่ได้ถูกรวบงำหรือกำกับไว้โดยระบบทุนนิยมระดับโลกหรือโดยรัฐบาล แต่สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนามาเป็นวัฒนธรรมที่มีรูปร่างแบบข้ามชาติ (transnational development) มักจะเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่นและอัตลักษณ์ระดับท้องถิ่นที่เล็กลงไปกว่าชาติ (local and sub-national identities) (Holton, 2011: 189)

โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมตามข้อสามที่ฮอลตันได้กล่าวไว้ สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในวงการงานหัตถกรรมท้องถิ่นหรืองานหัตถกรรมทางชาติพันธุ์ที่งานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมจะได้รับการปรับเปลี่ยนรูปร่างรูปลักษณ์ และหน้าที่ใหม่ เพื่อให้สามารถเข้าได้กับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเชียงใหม่ งานหัตถกรรมที่ถูกทำให้เป็นสินค้าหัตถกรรมเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวในความหมายหนึ่ง

คือโลกาภิวัตน์ที่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากเบื้องล่าง (ชาวบ้าน พ่อค้า แม่ค้าทั่วไป) เพื่อสร้างคุณค่าและความหมายใหม่ที่ก่อให้เกิดรายได้กับผู้ค้าในท้องถิ่น

ตัวอย่างเช่น ตะกร้าไม้ไผ่สาน สุ่มจับปลา ถูกลำมาทำเป็นโคมไฟประดับห้อง ผ้าขาวเขาถูกลำมาตัดเย็บเป็นเสื้อกระโปรงดีไซน์ใหม่ ผ้าห่อประคองทารกชาวม้ง ถูกลำมาเย็บเป็นปลอกหมอนหรือกระเป๋าสะพาย ลายตีนจกบนผ้าชิ้นโบราณ ถูกลำมาใส่กรอบเป็นเครื่องตกแต่งฝาผนัง ไหปลาร้า เคียงพระไม้ถูกลำมาเป็นวัสดุ ตกแต่งสวน จำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวผู้นิยมสินค้าแปลกตา

งานหัตถกรรมชิ้นเล็กชิ้นน้อยเหล่านี้คือโลกาภิวัตน์ที่ถูกผลิตขึ้นมาโดยผู้ค้าในระดับท้องถิ่นของล้านนาและเชียงใหม่ บ่อยครั้งที่งานหัตถกรรมเหล่านี้จะถูกมองว่าเป็นแค่งานศิลปะเพื่อนักท่องเที่ยว (tourist arts) ที่ดูจอมปลอม ไม่มีความจริงแท้ (unauthentic) แต่งานหัตถกรรมเหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณ์และความหมาย (transformations in appearance and meaning) (Cohen, 2000: 1-4) เราสามารถเสาะหาโลกาภิวัตน์เช่นนี้ได้บนถนนคนเดินวันอาทิตย์ ถนนคนเดินวัวลาย ช้างคลานไนท์บาซาร์ กาดหลวงแอร์พอร์ต บ้านถวาย บ้านบ่อสร้าง และที่อื่นอีกมากมายในเมืองเชียงใหม่และทั่วล้านนา

แม้ปัจจุบันดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่จะมากไปด้วยกระแสโลกาภิวัตน์จากโลกตะวันตกและประเทศมหาอำนาจอื่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าวัฒนธรรมโลก (global culture) (ที่มาปรากฏในดินแดนล้านนา) จะต้องถูกรวบงำไปกับด้วยระบบทุนนิยมระดับโลกเพียงอย่างเดียว (Holton, 2011: 202) ผู้คนชาวล้านนาและเชียงใหม่ก็มีสิทธิ์ มีความสามารถที่จะสอดแทรกเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นของตนมาใส่ลงไปในวัฒนธรรมสากลที่แผ่ตัวไปทั่วโลก เช่น การที่มีโรงแรมชื่อดังแห่งหนึ่งในเชียงใหม่ได้นำเอาผ้าอ้อมมาใส่ลงไปบนขนมปังครัวซองต์แทนไส้กรอกฝรั่ง ทั้งนี้ก็เพื่อก่อให้เกิดคุณค่าความหมายใหม่ไปพร้อมๆ กับเงินรายได้ ซึ่งไม่ว่าจะอย่างไรก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในสังคมทุนนิยมระดับโลก

หากมองจากมิติทางวัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรมที่แผ่ตัวมาถึงล้านนาและเมืองเชียงใหม่ไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมล้านนาและเชียงใหม่ กลายเป็น

วัฒนธรรมสากลที่มีเนื้อหาเป็นหนึ่งเดียวกันกับวัฒนธรรมตะวันตกไปทั้งหมด ตรงกันข้าม ภายในเนื้อหาที่ดูเพียงผิวเผินแล้วจะเห็นเป็นหนึ่งเดียวกันนี้ กลับมีเนื้อหาที่เป็นเอกลักษณ์ระดับท้องถิ่นของเชียงใหม่และล้านนาสอดแทรกอยู่ เป็นเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึง “พลวัต” หรือการปรับตัวของวัฒนธรรมเชียงใหม่และล้านนาที่กำลังอยู่ท่ามกลางโลกาภิวัตน์

วัฒนธรรมล้านนาและเชียงใหม่รูปแบบใหม่ที่ถูกผลิตขึ้นมาในยุคโลกาภิวัตน์นี้ แม้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นวัฒนธรรมเพื่อการค้าหรือเป็นวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นสินค้า (commodified culture) แต่วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ในล้านนาก็เป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึง “การแทรกซึมเข้าหากันของตรรกะสองตรรกะที่ไม่เหมือนกัน หนึ่งคือตรรกะสากลของระบบทุนนิยมระดับโลก สองคือตรรกะเฉพาะตัวของผู้คนในระดับท้องถิ่น การผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมที่มีตรรกะหรือหลักการต่างกัน ได้ทำให้เกิดวัฒนธรรมลูกผสม (hybridized cultural form) ขึ้นมา โลกยุคโลกาภิวัตน์เป็นโลกที่ระบบทุนนิยมระดับโลกปรากฏตัวให้เห็นได้ทั่วไปในทุกที่ แต่ก็เชื่อว่าทุนนิยมระดับโลกจะเป็นพลังอำนาจเพียงอันเดียวที่สามารถกำหนดความเป็นความตายให้กับทุกสิ่งได้ตลอดไป” (Holton, 2011: 203-210) ผู้คนในระดับท้องถิ่นเช่นชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่ในทุกวันนี้ก็มีสิทธิ์ที่จะสร้างสรรค์และแต่งเติมเนื้อหาใหม่ให้กับโลกาภิวัตน์ได้เช่นกัน

นอกจากจะปรากฏตัวในรูปงานหัตถกรรมเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวแล้ว โลกาภิวัตน์ยังปรากฏขึ้นในรูปพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว (tourist space) พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวคือพื้นที่ที่มีแนวโน้มว่าจะถูกทำให้เป็นสินค้า (be commodified) ในวิถีทางที่เฉพาะต่าง ๆ การบริหารจัดการพื้นที่เพื่อให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวจะทำให้เกิดลักษณะเด่นทางวัตถุขึ้นมาในพื้นที่นั้น เช่น เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยโรงแรม ถนนไฮเวย์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่มักจะแตกต่างอย่างตรงกันข้ามกับพื้นที่ที่ไม่ได้มีไว้เพื่อการท่องเที่ยว (non-tourist space) ที่อยู่ใกล้เคียง (Edensor, 1998: 7) ตัวอย่างเช่น ถัดจากรั้วด้านหลังของโรงแรมชื่อดังระดับโลก ด้านหลังของภัตตาคารร้านกินดื่มไฮโซก็คือ บ้านช่องของคนพื้นเมืองที่ดูซอมซ่อไม่เป็นระเบียบ ไม่ไกลจากเชียงใหม่ไนท์บาซาร์ก็คือนานสลัมที่แออัด

ไปด้วยคนจน คนด้อยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ และแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีทั้งถูกและผิดกฎหมาย

พ.ศ. 2557 มีจำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ 8,665,502 คน พ.ศ. 2558 มีจำนวน 9,286,307 คน พ.ศ. 2559 มีจำนวน 9,623,958 คน แยกเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 6,721,819 คน นักท่องเที่ยวต่างชาติ 2,902,139 คน

จำนวนโรงแรม เกสต์เฮ้าส์ โฮมสเตย์ที่จดทะเบียนในเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวน 1,640 แห่ง พ.ศ. 2558 มีจำนวน 9,686 แห่ง พ.ศ. 2559 มีจำนวน 6,908 แห่ง (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่)

ธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นตัวนำพาโลกาภิวัตน์มาให้แก่ล้านนาและเมืองเชียงใหม่ไม่ได้ใส่ใจแค่เพียงนักท่องเที่ยวในวัยหนุ่มสาว ปัจจุบันมีชาวต่างชาติอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งจงใจมาพำนักระยะยาว (long stay) ในภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ผู้มาพำนักระยะยาวมักเป็นกลุ่มผู้เกษียณและผู้สูงอายุจากญี่ปุ่น เยอรมนี ยุโรป และอเมริกา กลุ่มผู้สูงอายุต่างชาติจะให้ความสำคัญกับเรื่องของความปลอดภัย สภาพแวดล้อมที่ดี การบริการด้านสุขภาพที่ดี และค่าครองชีพที่ไม่สูง นอกจากนี้ ยังมีการเข้ามาพำนักระยะยาวของกลุ่มที่ติดตามบุตรหลานมาศึกษาในโรงเรียนนานาชาติในเชียงใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2561 เชียงใหม่มีการยื่นขออยู่ต่อของชาวต่างชาติถึง 42,422 ราย

การส่งเสริมการพำนักระยะยาว แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจการท่องเที่ยว แต่ก็ต้องมืองค์ประกอบทั้งเรื่องที่พักอาศัย การให้บริการเกี่ยวเนื่อง เช่น เรื่องสุขภาพ โครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนแปดจังหวัด โดยเฉพาะเชียงใหม่ มีศักยภาพที่จะพัฒนามาเป็นตลาดการท่องเที่ยวแบบลองสเตย์ได้ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2561)

ลักษณะเด่นที่สำคัญอันหนึ่งของเมืองเชียงใหม่และล้านนาในยุคโลกาภิวัตน์ ก็คือการมีภาพลักษณ์ว่าเป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยวระดับโลก

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการผลิตพื้นที่แบบใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นสินค้าจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว การผลิตพื้นที่จะทำให้เกิดการจัดระเบียบพื้นที่แบบใหม่เพื่อใช้ให้เกิดรายได้ขึ้นมาในการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวคือกิจกรรมที่ได้รับการจัดระเบียบขึ้นมาแบบทุนนิยม (capitalistically organized activity) ที่ทำให้เกิดการจัดสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการไหลเข้ามาของกำไร สินค้า เงินตรา แรงงาน และข่าวสาร ภายใต้สภาวะการณ์เช่นนี้ สถานที่ (places) และพื้นที่ (spaces) ต่างๆ จะถูกกดดันให้ต้องเปิดตัวเองออกสู่ตลาดและโฆษณาค้าขายตัวเองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและเงินทุนจากต่างประเทศให้มากที่สุด (Edensor, 1998: 10-11)

การส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเมืองเชียงใหม่และล้านนา ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวทั่วไปหรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนที่มีแผนแม่บทกำหนดไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ก็ล้วนเป็นการผลิตพื้นที่ใหม่เพื่อใช้ดึงดูดรายได้ให้เข้ามาสู่ดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ใหม่นี้ก็คือพื้นที่ท่องเที่ยวที่เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในเมืองเชียงใหม่และล้านนา เป็นพื้นที่ที่ได้รับการผลิตสร้างใหม่ขึ้นมาอย่างมากมายในยุคที่ดินแดนล้านนาถูกฉาบทาไปด้วยกาลเวลาที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ เป็นพื้นที่ที่มักจะถูกสร้างขึ้นเพื่อเอาอกเอาใจผู้บริโภคที่เป็นคนนอก เป็นนักท่องเที่ยว เป็นผู้มาพำนักรออาศัยมากกว่าคนในท้องถิ่นหรือคนเมือง

โลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ทำให้ชาวล้านนาต้องยอมสละพื้นที่ รวมทั้งเวลาบางส่วนให้แก่ผู้มาเยือนที่มีภาพลักษณ์ว่าเจริญกว่าและมากมายไปด้วยเงินทอง ซึ่งเป็นของที่ “ถูกมอง” ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตประจำวัน

เมืองเชียงใหม่ได้เริ่มถูกทำให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2500 โดยในปี พ.ศ. 2503-2506 เริ่มมีไนท์คลับ สถานอาบอบนวดให้เห็น พ.ศ. 2507 มีสถานโบว์ลิ่ง กลางปี พ.ศ. 2510 อ.ส.ท. ประกาศว่าจะพัฒนาเมืองเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวแห่งที่ 2 รองจากกรุงเทพมหานครภายในเวลา 2 ปี เนื่องจากเห็นว่าเมืองเชียงใหม่มีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวสูงมาก สามารถที่จะพัฒนาเป็น

แหล่งท่องเที่ยวนานาชาติได้ดี สิ่งที่เกิดตามมาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนานาชาติ คือธุรกิจบริการด้านต่าง ๆ เช่น การเตรียมเส้นทางการเดินทางที่สะดวกรวดเร็ว ที่พักอันดี อาหารที่ถูกสุขลักษณะ การนำเที่ยวที่ดี การแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น อันน่าสนใจ

ปี พ.ศ. 2512 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้นำการประชุมภาควิชาการของสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคแปซิฟิกหรือพาด้าครั้งที่ 9 มาสู่เชียงใหม่ได้สำเร็จ มีบุคคลชั้นนำในวงการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวนานาชาติ 35 ประเทศมาเข้าร่วมประชุมกว่า 500 คน หลังการประชุมสิ้นสุดลง ปี พ.ศ. 2513 ก็ได้เริ่มมีนักท่องเที่ยวจากโพ้นทะเลทยอยเดินทางมาสู่เชียงใหม่อย่างสม่ำเสมอ และนับตั้งแต่นั้นมาคำว่า “เชียงใหม่” ก็ได้ไปปรากฏตัวอยู่ในแผนที่การท่องเที่ยวของโลก (ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2554: 71-72)

หลังจากที่เชียงใหม่กลายมาเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวในระดับโลกไปแล้ว ผู้คนจากนานาชาติ ทั้งในประเทศและนอกประเทศก็พากันอพยพเคลื่อนย้ายมาสู่เมืองเชียงใหม่ ทั้งเพื่อการอยู่อาศัยใช้ชีวิตและการทำธุรกิจในรูปแบบต่างๆ เป็นผลให้เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันต้องกลายมาเป็นเมืองขนาดใหญ่อันดับสองของประเทศ ที่เต็มไปด้วยผู้คนมากมายหลายตา ทั้งที่เดินทางมาจากภายในดินแดนล้านนา จากภาคอื่น จังหวัดอื่นในไทย และจากนอกประเทศทั้งใกล้และไกล

จากเอกราชสู่ดิจิทัลล้านนา

การหลั่งไหลเข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่ของผู้คนจำนวนมากทั้งในฐานะนักท่องเที่ยว ผู้เข้ามาพำนักอาศัย และแรงงานได้ทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นแหล่งรวมของประชากรที่ใหญ่ที่สุดในภาคเหนือ

จังหวัดเชียงใหม่มีเขตเมืองที่จัดได้ว่าใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ รองลงมาจากกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2553 มีประชากรในเขตเมืองและชานเมือง

960,906 คน ปี พ.ศ. 2560 มีประชากรในเขตเมือง 234,649 คน พ.ศ. 2561 มีประชากรที่ไม่รวมประชากรต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง 235,205 คน (สำนักงานสาธารณสุข, 2563)

แรงงานต่างด้าวที่ลงทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายในเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2560 มี 114,660 คน หากนับเฉพาะแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติที่ผ่านการพิสูจน์สัญชาติ ณ สำนักงานจัดหางานเชียงใหม่มี 44,515 คน แบ่งเป็นแรงงานเมียนมา 43,961 คน (98.76%) แรงงานกัมพูชา 357 คน (0.80%) แรงงานลาว 197 คน (0.44%) (แต่นี้เป็นแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย หากนับแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้ลงทะเบียนตามกฎหมายรวมเข้ามามีจำนวนมากขึ้นกว่านี้มาก)

หากมองมาที่อัตราการจ้างงานจะพบว่าในไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2560 มีอัตราการจ้างงานในภาคการเกษตรเพียง 29.69% แต่อัตราการจ้างงานนอกภาคการเกษตรกลับมีมากถึง 70.38% (กระทรวงแรงงาน, 2560) ตัวเลขเหล่านี้คือสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าประชากรในจังหวัดเชียงใหม่พากันมากระจุกตัวอยู่อาศัยในเขตอำเภอเมืองและส่วนใหญ่เลือกที่จะทำงานที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตเมืองมากกว่าพื้นที่ทางการเกษตร

ลักษณะเด่นทางประชากรดังกล่าวเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญอันหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ คือการกลายมาเป็นเอกนครระดับภาค

เอกนคร (primate city) คือ เมืองเมืองหนึ่งที่เติบโตขึ้นมาจนมีขนาดใหญ่โตเป็นอย่างมาก จนแตกต่างจากเมืองรองอื่นๆ ในประเทศเดียวกันอย่างเห็นได้ชัด (Flanagan, 1990: 139) เมืองเอกเมืองนี้จะเป็นศูนย์กลางในแทบทุกด้านของสังคม เต็มไปด้วยความเจริญ การพัฒนา ประชากร รวมทั้งปัญหาต่างๆ นานามากมาย

เอกนครเป็นผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองเอกกับเมืองอื่นๆ ในประเทศเดียวกัน หรือในภาคเดียวกันหากเป็นเอกนครระดับภาคยังผลให้เกิดการกระจุกตัวของความมั่งคั่งร่ำรวยในเมืองเอกจนกลายเป็นแรงดึงดูดผู้คนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้น ทุกชาติพันธุ์ให้มุ่งหน้าเข้ามาหาถิ่นในเมือง

การเติบโตของอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกของไทยตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา ทำให้กลุ่มนักธุรกิจมีรายได้เพิ่มขึ้น ทุนต่างชาติเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมากขึ้น เศรษฐกิจไทยจึงขยายตัวมากขึ้น ขณะเดียวกันปัญหาการจราจรและความใหญ่โตของกรุงเทพมหานครก็เริ่มนำปัญหาคุณภาพชีวิตมาให้กับชาวกรุง บังเอิญว่าในขณะนั้นมีการประกาศใช้แผนการส่งเสริมการพัฒนาเมืองหลักและเมืองรองในต่างจังหวัด นักธุรกิจด้านการท่องเที่ยว การบริการ การคมนาคมขนส่ง และอสังหาริมทรัพย์ก็ได้ขยายธุรกิจของตนในเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองหลักในภาคเหนือ ปრაการณนี้สอดคล้องพอดีกับความใฝ่ฝันของลูกค้าชาวกรุงที่มีฐานะดีในการสร้างบ้านที่สองในภาคเหนือที่มีอากาศหนาวเย็นและตัวบ้านตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาเหมือนในประเทศตะวันตก จึงนำมาสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจในเมืองเชียงใหม่อย่างรวดเร็วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528

ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ด้านบ้านที่สอง หมู่บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม ทาวน์เฮ้าส์ รีสอร์ท สนามกอล์ฟ สวนเกษตรจึงเป็นเศรษฐกิจภาคบริการและการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งสนองและผลักดันให้การท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนมาแต่เดิมขยายตัวยิ่งขึ้น ธุรกิจการก่อสร้างและคมนาคมขนส่งก็ขยายตัวตาม ส่งผลให้มีแรงงานอพยพมาในเขตเมืองมากขึ้น ติดตามมาด้วยการก่อสร้างโรงแรม ร้านอาหาร ร้านค้าต่าง ๆ รวมทั้งสถานศึกษา สถานพยาบาล การซื้อขายที่ดิน และการซื้อขายยานพาหนะ ฯลฯ

ภาคราชการเองก็ขยายตัวตามมา มีการก่อตั้งหน่วยราชการใหม่ เช่น สำนักงานผังเมืองจังหวัด สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ หรือการย้ายหน่วยราชการมาจากจังหวัดอื่น ได้แก่ กองบังคับการตำรวจภูธรเขต 5 ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานใหญ่ภาคเหนือ ทั้งสองแห่งนี้ย้ายมาจากลำปาง

ปี พ.ศ. 2537-2538 เมืองเชียงใหม่ก็ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางความเจริญทั้งปวงของภาคเหนือ กล่าวคือ ศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจ ศูนย์กลางหน่วยราชการ ศูนย์กลางการท่องเที่ยวและบริการ ศูนย์กลางการศึกษา ศูนย์กลางธุรกิจการลงทุน ศูนย์กลางการค้าปลีกค้าส่ง ศูนย์กลางด้านการก่อสร้างและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ศูนย์กลางการเงินการธนาคาร ศูนย์กลางการจ้างงาน ศูนย์กลางเศรษฐกิจนอกระบบ
 ศูนย์กลางการแพทย์และสาธารณสุข ศูนย์กลางการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
 ศูนย์กลางการกีฬา (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2540: 35-38; ดวงจันทร์ อาภาวัชรุทธิ์
 เจริญเมือง, 2541: 127-132)

แนวคิดเรื่องเอกนครเป็นแนวคิดจากทางตะวันตกที่ถูกนำเข้ามาเพื่อนิยาม
 และอธิบายว่า เมืองเชียงใหม่ในยุคการเร่งสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเมือง
 ที่มีปัญหามากมายที่ต้องรอการแก้ไข แต่จวบจนปัจจุบันปัญหาที่แฝงฝังอยู่ใน
 ความเป็นเอกนครระดับภาคของเชียงใหม่ก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขแต่อย่างใด
 ข้างบางปัญหาเช่นประชากรล้นเมืองก็ยังทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้คนจากภายนอก
 ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของนักท่องเที่ยว ผู้ต้องการมาพำนักรักษาหรือบรรเทาแรงงาน
 ยังคงมุ่งหน้ามาสู่เมืองเชียงใหม่อย่างไม่ขาดสาย

โลกาภิวัตน์คือสภาวะที่ทุกสิ่งไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด อาชญากรรม สงคราม
 การบริการทางเพศ โรคภัย ผู้คน ความคิด ภาพลักษณ์ ข่าว ข่าวสาร ความบันเทิง
 มลพิษ สินค้า เงินตรา กำลังพากันออกเดินทางไปทั่วโลก (Held, 2000: 6) ท่ามกลาง
 สภาวะการณ์เช่นนี้เมืองเชียงใหม่รวมถึงดินแดนล้านนากำลังถูกใช้เป็น “ที่หมาย”
 หนึ่งของหลายสิ่งที่กล่าวไป

การปรากฏตัวของห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ ร้านโทรศัพท์มือถือ
 บริษัทการสื่อสารแบบไร้สาย โครงการบ้านจัดสรรต่าง ๆ ทั่วเมืองเชียงใหม่คือ
 สัญญาณบ่งชี้ว่าเมืองเชียงใหม่กำลังถูกระบบทุนนิยมทำให้กลายเป็นเมืองที่มี
 ส่วนผสมของโลกาภิวัตน์มากขึ้นทุกขณะ

ระบบทุนนิยมโลกอันเป็นขุมพลังสำคัญของโลกาภิวัตน์ได้สร้างกระแส
 การบริโภคนิยมแล้วนำมาใส่ลงไปในชีวิตประจำวันของผู้คน โดยเฉพาะผู้คนในเมือง
 ใหญ่อย่างเช่นเมืองเชียงใหม่ พื้นที่ที่ระบบทุนนิยมจงใจสร้างขึ้นมาเพื่อส่งเสริม
 การบริโภคให้กับชาวเมืองก็คือห้างสรรพสินค้าหรือศูนย์การค้าที่มีมากมายในเขต
 เมืองและแถบชานเมืองตามแนวถนนสำคัญ เช่น เซ็นทรัลโรบินสันแอร์พอร์ตพลาซ่า
 เซ็นทรัลเฟสติวัล เมญา แมคโคร โลตัส บิ๊กซี ฯลฯ

นอกจากพื้นที่ที่จับจ่ายใช้สอยแล้ว ระบบทุนนิยมยังทำให้เมืองเชียงใหม่เต็มไปด้วยโครงการจัดหาที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับผู้คนผู้มีความต้องการที่อยู่อาศัยในเมืองเชียงใหม่หรือในเขตปริมณฑลของเชียงใหม่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเคหะของภาครัฐ คอนโดมิเนียม ทาวน์เฮ้าส์ บ้านจัดสรร โครงการบ้านจัดสรรในเมืองเชียงใหม่เริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2516 มีโครงการบ้านจัดสรรในเมืองเชียงใหม่ 21 โครงการ ปี พ.ศ. 2530 เพิ่มขึ้นเป็น 83 โครงการ ปี พ.ศ. 2539 เพิ่มขึ้นเป็น 327 โครงการ ทั้งนี้โครงการบ้านจัดสรรยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สุทธิณี บิณฑวิหค, 2552: 2)

ปี พ.ศ. 2560 มีข้อมูลแสดงให้เห็นว่าคนเชียงใหม่ยังมีความต้องการที่อยู่อาศัยในแนวราบอย่างบ้านมากที่สุดคือ 65% รองลงมาคือคอนโดมิเนียม 16% ทาวน์โฮม 16% อาคารพาณิชย์ 2% และอพาร์ทเมนต์ 1% โดยทำเลยอดนิยมที่มีผู้ต้องการซื้อบ้านมากที่สุดในเชียงใหม่คือ ย่านตันเปา ย่านสันผักหวาน ย่านสันทรายน้อย ย่านสันปูเลย และย่านแม่เหิยะ (มติชนออนไลน์, 2560)

การขยายตัวของโครงการบ้านจัดสรรออกสู่เขตชานเมืองได้รับการขานรับอย่างต่อเนื่องจากห้างสรรพสินค้าทั้งขนาดใหญ่และกลาง รวมถึงร้านสะดวกซื้อที่เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมงขึ้นตามแนวถนนที่มุ่งหน้าสู่ย่านที่อยู่อาศัยแบบใหม่นี้มากมายหลายแห่ง วิถีชีวิตทางด้านการบริโภคของชาวเชียงใหม่ทั้งผู้ที่เกิดและโตที่นี่กับผู้ที่ย้ายเข้ามาพำนักอยู่เริ่มเปลี่ยนไป คำโฆษณาเชิญชวนที่ว่า “หิวเมื่อไหร่ก็แวะมา” ดูเหมือนจะเข้ามาปฏิวัติรูปแบบการบริโภคแบบเดิมและสร้างสำนึกทางการบริโภคแบบใหม่ให้กับกลุ่มบุตรหลานของชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่ได้อย่างน่าตื่นใจ ร้านสะดวกซื้อเช่นที่วุ้นี่รวมทั้งห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่คือปัจจัยสำคัญที่เข้ามายุกระดับการบริโภคของชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่ให้มีมิติของความเป็นระดับโลกมากขึ้น แต่ก็แน่นอนว่าชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่ก็ต้องยอมจ่ายเงินเพื่อซื้อความเป็นระดับโลกที่แทรกตัวอยู่ในสินค้าและบริการตามห้างร้านเหล่านี้มากขึ้นเช่นกัน

สินค้าและบริการอีกประเภทหนึ่งที่ควรได้รับความใส่ใจในแง่ที่ว่า “ตัวเหนียวหนา” โลกาวัดนี้ให้เข้ามาสู่ชีวิตประจำวันของชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่

ได้อย่างแยบยลก็คือโทรศัพท์มือถือโดยเฉพาะแบบสมาร์ทโฟนและธุรกิจการบริการอินเทอร์เน็ต

ปัจจุบันชีวิตของชาวล้านนาและชาวเชียงใหม่ได้ถูกเทคโนโลยีการสื่อสารแบบดิจิทัลซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญอันหนึ่งของโลกาภิวัตน์ทำให้มีความเป็นแบบดิจิทัลหรือมีมิติของความเป็นดิจิทัลมากขึ้น

การที่ชีวิตทางสังคมถูกทำให้มีความเป็นดิจิทัลหรือต้องพึ่งพาระบบดิจิทัลมากขึ้น (digitalization) มีความหมายว่าชีวิตทางสังคมของเราในอาณานิคมต่าง ๆ ที่มากมายและหลากหลายกำลังได้รับการวางโครงสร้างให้ใหม่ โดยการสื่อสารแบบดิจิทัลและโครงสร้างพื้นฐานด้านสื่อแบบดิจิทัล สื่อดิจิทัลได้กลายมาเป็นตัวกำหนดโครงสร้าง กำหนดรูปร่างให้กับโลกยุคปัจจุบัน และกำลังมีอิทธิพลต่อโลกของพวกเราในปัจจุบัน (Brennen and Kreiss, 2014)

ทุกวันนี้ผู้คนชนชาวล้านนาทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่า ทั้งผู้อาศัยในเมืองและผู้อาศัยในเขตชนบท ล้วนมีชีวิตประจำวันที่ถูกพันกับสื่อดิจิทัลกันมากขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่แทบจะไม่มีใครปิดกั้นความคิดและการปฏิสัมพันธ์ในระดับชีวิตประจำวันของตนให้อยู่เฉพาะในเขตแดนทางกายภาพที่เรียกว่าล้านนา

ชาวล้านนาและดินแดนล้านนากำลังถูกเทคโนโลยีสารสนเทศแบบดิจิทัลทำให้กลายมาเป็นผู้คนและพื้นที่ที่มีความเป็นสากล สามารถจะเข้าถึงและติดต่อกับโลกได้ภายในพริบตาที่ปลายนิ้วสัมผัส เหตุการณ์ความเป็นไปในที่ห่างไกลออกไปดูจะมีความน่าสนใจ ชวนให้ติดตามสำหรับชาวล้านนามากกว่า “เรื่องในบ้าน” ของตนเอง

ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เรื่องการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนปี พ.ศ. 2561 แสดงให้เห็นว่า พ.ศ. 2560 มีประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปในภาคเหนือที่ใช้คอมพิวเตอร์ 27.7% พ.ศ. 2561 ลดลงเป็น 25.5% แต่อัตราส่วนการใช้อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์มือถือของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปในภาคเหนือมีเพิ่มขึ้นคือ พ.ศ. 2560 มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 45.5% พ.ศ. 2561 เพิ่มขึ้น

เป็น 49.0% พ.ศ. 2560 ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือมี 85.3% พ.ศ. 2561 เพิ่มขึ้นเป็น 86.8% ขณะที่ปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต 54.9% ร้อยละของครัวเรือนประเภทนี้ขยับขึ้นมาเป็น 58.8% ในปี พ.ศ. 2561

ร้อยละของผู้ใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์มือถือในภาคเหนือช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 ก็แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มลักษณะเดียวกัน คือมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้น

ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ในภาคเหนือปี 2557 มี 34.1% ปี 2558 มี 31.4% ปี 2559 มี 30.1% ปี 2560 มี 27.7% ปี 2561 มี 25.5%

ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในภาคเหนือปี 2557 มี 30.6% ปี 2558 มี 33.5% ปี 2559 มี 41.4% ปี 2560 มี 45.4% ปี 2561 มี 49.0%

ผู้ใช้โทรศัพท์มือถือในภาคเหนือปี 2557 มี 74.4% ปี 2558 มี 76.5% ปี 2559 มี 78.9% ปี 2560 มี 85.5% ปี 2561 มี 86.8% (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ, 2561)

อัตราส่วนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในครัวเรือนของภาคเหนือที่เปลี่ยนไปบ่งบอกได้เป็นอย่างดีว่า ชีวิตประจำวันของชาวล้านนาในปัจจุบันกำลังถูกดึงเข้ามาสู่พื้นที่ไซเบอร์ (cyber space) ซึ่งเป็น “อาณาบริเวณของความสัมพันธ์แบบข้ามไปได้ทั่วโลก” (transplanetary relations) ที่ลอยตัวปกคลุมอยู่เหนืออาณาบริเวณทางกายภาพที่มีเส้นพรมแดน (supraterritorial quality) (Scholte, 2005: 88-91) กันมากขึ้นทุกขณะ

พื้นที่ไซเบอร์ถูกสร้างขึ้นมาโดยสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนและระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งมีใช้กันทั่วไปในล้านนาและเมืองเชียงใหม่ ทำให้ทุกวันนี้ใครก็มีสิทธิ์และมีความสามารถที่จะเชื่อมเอาโลกลงมาสู่ล้านนาและเชื่อมเอาล้านนาขึ้นมาเสนอหน้าบนเวทีโลก ทำอย่างไรเราจะทำให้ล้านนาและเมืองเชียงใหม่เดินเคียงคู่ไปกับโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความเป็นตัวของตัวเอง

คำว่า “ล้านนา” และ “เจียงใหม่” มีความหมายที่เปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ในห้วงเวลากว่า 700 ปี แต่ก็ไม่เคยมียุคใดที่จะทำให้ความหมายรวมทั้งเนื้อหาของคำว่าล้านนาและเมืองเชียงใหม่เปลี่ยนแปลงไปได้ที่น่าตื่นตาตื่นใจ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบได้มากเท่ากับยุคโลกาภิวัตน์นี้

เมืองศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาที่พญามังรายทรงเพียรสร้างขึ้นมาบนฐานความเชื่อเรื่องชัยมงคล 7 ประการ ปัจจุบันแทบมีสภาพที่ไม่ต่างไปจากกรุงเทพมหานคร มากไปด้วยผู้คน รถยนต์ หมอกควัน น้ำเน่า และขยะ รวมทั้งความเป็นสมัยใหม่ต่าง ๆ นานาที่โลกาภิวัตน์นำมาให้ในรูปแบบดิจิทัล

โลกาภิวัตน์นำพาผู้คนมากมายที่ไม่ใช่ “คนเมือง” มาสู่เมืองเชียงใหม่ ผู้คนเหล่านี้ส่วนใหญ่เห็นค่าของเมืองเชียงใหม่ในแง่เศรษฐกิจเป็นหลัก ทำอย่างไรเราจะทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่เกิดการตระหนักรู้ว่า แม้จะพัฒนาจนก้าวมาอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์แล้วก็ตาม แต่ความสำคัญของเมืองเชียงใหม่ก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องถูกลดทอนลงไปให้เหลือเพียงแค่เรื่องของเศรษฐกิจ ทูทางสังคม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มากมายก็น่าจะได้รับความเหลียวแลเอาใจใส่อย่างจริงจัง เพื่อให้เมืองเชียงใหม่สามารถก้าวเดินไปในยุคโลกาภิวัตน์ได้ ด้วยความเป็นล้านนาที่มีเนื้อหาแบบสากล

สรุป

โลกาภิวัตน์ได้เข้ามายังเมืองเชียงใหม่และดินแดนล้านนาตั้งแต่อุคอาณานิคม แต่โลกาภิวัตน์ในล้านนาช่วงนั้นเป็นของชนชั้นสูง คหบดี พ่อค้าวานิชผู้มั่งคั่งที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวตะวันตก แต่ปัจจุบันโลกาภิวัตน์กลับแผ่ตัวเข้ามาถึงครัวเรือนของสามัญชนอย่างกว้างขวาง ชีวิตประจำวันของชาวล้านนาสามัญในทุกวันนี้กำลังถูกจัดระเบียบและวางโครงสร้างความสัมพันธ์ให้ใหม่ โดยอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล เนื้อหาข่าวสารส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านล้านนาบริโภคกันอยู่อย่างคุ้นเคยในชีวิตประจำวัน ก็เป็นข่าวสารแบบดิจิทัลที่คัดสรรจัดส่งมาให้ถึงในมือ ในทุกวินาที

ความเป็นดิจิทัลได้เชื่อมโยงชาวล้านนาและความเป็นล้านนาเข้ามาหาความเป็นสากลระดับโลกมากขึ้นทุกขณะ ยุคดิจิทัลได้ทำให้ชาวล้านนาทุกชนชั้น ทุกชาติพันธุ์ ทุกฐานะอาชีพ ทุกระดับการศึกษา ทุกวัย และเพศสภาพสามารถเข้ามาสัมผัสสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์กันได้อย่างถ้วนหน้า แต่เป็นไปในรูปแบบและระดับอัตราที่แตกต่างกันไป เป็นผลให้คนแต่ละกลุ่มแต่ละคนในล้านนามีมุมมองและมีปฏิกิริยาต่อโลกาภิวัตน์อย่างแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ในขณะที่ชาวล้านนาส่วนใหญ่เล็กสนใจกับความเป็นล้านนาไปแล้วก็ยังมีชาวล้านนาบางกลุ่มลุกขึ้นมาสร้างโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ภาคีคนฮักเจียงใหม่ จัดตั้งโครงการฟื้นบ้านย่านเวียงเชียงใหม่

กล่าวได้ว่าไม่มีโลกาภิวัตน์แบบล้านนาที่มีเนื้อหาเป็นหนึ่งเดียวกันปรากฏให้เห็นในดินแดนล้านนาแห่งนี้ ถ้าจะมีก็มีแต่โลกาภิวัตน์แบบล้านนาที่มีเนื้อหาเฉพาะของคนแต่ละกลุ่มหรือเป็นโลกาภิวัตน์แบบล้านนาที่มีเนื้อหาเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ที่ให้ค่าและตีความโลกาภิวัตน์อย่างแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และเงื่อนไขในชีวิตของตน ณ ขณะนั้นๆ

สำหรับบางคนความเป็นล้านนาในยุคโลกาภิวัตน์มีเพียงคุณค่าใช้สอยให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่กับบางคนแม้จะเป็นยุคโลกาภิวัตน์ความเป็นล้านนาก็ยังคงมีคุณค่าในทางจิตใจอยู่ต่อไป

ประเด็นสำคัญที่ต้องการเน้นย้ำไว้ ณ ที่นี้คือ โลกาภิวัตน์ที่ไหลเข้ามาในดินแดนล้านนาและเมืองเชียงใหม่ สามารถปรากฏตัวขึ้นได้ทั้ง 1. ในรูปของโครงสร้างพลังอำนาจขนาดใหญ่ในสังคม และ 2. แทรกซึมเข้าสู่สำนึกในระดับชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลชาวล้านนา ในรูปแบบและระดับอัตราที่แตกต่างกันไปตามบริบทเงื่อนไข ประสบการณ์ชีวิต วิธีคิดที่เฉพาะตัวและหลากหลายของแต่ละบุคคลผู้นิยามตัวตน ความเป็นล้านนา ความเป็นเชียงใหม่รวมถึงโลกาภิวัตน์อย่างต่างกันไป

เชิงอรรถท้ายบท

- 1 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ภาพลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ในยุคของการท่องเที่ยว” สนับสนุนโดยภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บรรณานุกรม

หนังสือ

- ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตม์ เจริญเมือง. 2541. *เมืองและการผังเมืองในประเทศไทย*. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่และกลุ่มม้งราย.
- ธเนศวร เจริญเมือง. 2540. *การขยายตัวของเมืองในภาคเหนือ กรณีศึกษาการบริหารของเมืองเชียงใหม่*. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. 2554. *อ่าวท่าในท่าบวช การค้ากับความเป็นชาติพันธุ์*. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีพับลิเคชั่น.
- สมโชติ อ๋องสกุล. 2559. *เชียงใหม่ 60 รอบนักษัตร: อดีต ปัจจุบัน อนาคต*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์พัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน).
- สร้อยดี อ๋องสกุล. 2553. *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- สุทธิณี ปิณฑวิหค. 2552. *บ้านกับการบริโภค การสร้างบ้านและความเป็นถิ่นฐานในเมืองเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Flanagan, William G. 1990. *Urban Sociology: Image and Structure*. Boston: Allyn and Bacon.
- Held, David (ed.). 2000. *A Globalizing World? Culture, Economics, Politics*. London: Routledge.

Holton, Robert J. 2011. *Globalization and the Nation State*. (2nd ed.). New York: Palgrave Macmillan.

Murray, Warwick E. 2006. *Geographies of Globalization*. London: Routledge.

Scholte, Jan Aart. 2005. *Globalization: A Critical Introduction*. (2nd ed.). New York: Palgrave Macmillan.

เว็บไซต์

กระทรวงแรงงาน. 2560. สถานการณ์แรงงานจังหวัดเชียงใหม่ รองรับประชาคมอาเซียน (AC). http://chiangmai.mol.go.th/sites/chiangmai.mol.go.th/files/sthaankaarnaerngngaancchanghwadechiinyngaihm_aitrmaas_2-60.pdf, 20 กุมภาพันธ์ 2563.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. 2561. เศรษฐกิจภูมิภาค เปิดผลวิจัยดันภาคเหนือสู่เมืองพำนักระยะยาว. http://www.prachachat.net/local_economy/news_225999, 28 กุมภาพันธ์ 2563.

มติชนออนไลน์. 2560. เปิด 5 ทำเลยอดฮิตในเชียงใหม่ที่คนต้องการซื้อบ้าน. http://www.matichon.co.th/news_monitor/news_638953, 25 กุมภาพันธ์ 2563.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2537. globalisa(z)a-tion-โลกาภิวัตน์. <http://www.royin.go.th/?knowledges=globalisazation-โลกาภิวัตน์>, 9 มีนาคม 2563.

สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. ม.ป.ป. infographic อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. http://chiangmai.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=506&Itemid=597, 20 กุมภาพันธ์ 2563.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. 2561. สรุปผลที่สำคัญ การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน. www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านICT/เทคโนโลยีในครัวเรือน/2561/ict61_สรุปผลที่สำคัญ_Q1.pdf, 20 กุมภาพันธ์ 2563.

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่. 2563. จำนวนประชากรจังหวัดเชียงใหม่ ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2552-2562. http://www.chiangmaihealth.go.th/cmpho_web/detail_article_2php?Info_id=671, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

Brennen, Scott and Daniel Kreiss. 2014. Digitalization and Digitization. <http://culturedigitally.org/2014/09/digitalization-and-digitization>, February 20, 2020.